

Uzależnienie od opioidów (z *ang.* opioid use disorder; OUD) to jeden z najważniejszych kryzysów trapiących współczesne społeczeństwa. Wraz z rozpowszechnieniem syntetycznych, opioidowych leków przeciwbólowych (np. oksykodonu), kryzys ten uległ znacznemu nasileniu, zarówno w Polsce jak i na świecie. OUD to zaburzenie, w którym do nasilenia głównych objawów dochodzi w trakcie abstynencji w wyniku ekspozycji na bodźce wcześniej skojarzone z opioidem, oraz w wyniku pojawiania się objawów syndromu odstawienia. Bodźce te wywołują patologiczne zachowania takie jak głód i poszukiwanie opioidu, motywowane chęcią osiągnięcia przyjemnego stanu wywołanego przez opioid, jak i uniknięcia nieprzyjemnych stanów związanych z syndromem odstawienia. Możliwość ograniczenia nawrotów przyjmowania opioidów jak i zmniejszenia negatywnych objawów odstawienia w trakcie abstynencji to główne cele dla skutecznej farmakoterapii OUD. Dotychczasowe próby jednak nie przyniosły satysfakcjonujących efektów, co skłoniło do poszukiwania alternatywnej strategii leczenia polegającej na zastąpieniu nadużywanego opioidu, lekiem o podobnym profilu receptorowym ale słabiej/wolniej działającym (np. metadon lub buprenorfina), będącym podstawą leczenia substytucyjnego. Pomimo ponad 60 letniej historii stosowania takiej strategii w leczeniu OUD, mechanizmy mózgowe, a w szczególności specyficzne układy struktur i szlaków neurotransmisyjnych zaangażowane w terapeutyczną skuteczność leczenia substytucyjnego są słabo poznane. Co więcej, stosowane leki same mogą mieć potencjał uzależniający oraz wywoływać szereg skutków ubocznych, wskazując na ryzyko ich stosowania. W ostatnich latach poznano strukturę receptorów opioidowych oraz opracowano modele komputerowe tych białek. Co więcej, najnowsze badania wskazują, że zróżnicowanie efektów aktywacji receptorów opioidowych zależy może od związanych z receptorami opioidowymi białek G lub białka β -arestyny. Badania te otworzyły możliwość poszukiwania substancji funkcjonalnie selektywnych („stronniczy” agonista, biased agonist), które aktywują selektywnie jedno z tych białek, przez co potencjalnie możliwe jest zminimalizowanie skutków ubocznych związanych z leczeniem substytucyjnym. Jedną z takich substancji jest PZM21 - funkcjonalnie selektywny agonista receptora opioidowego μ , który po związaniu się z receptorem nie aktywuje β -arestyny. U gryzoni PZM-21 nie wywołuje pozytywnego wzmocnienia co wskazuje na mniejszy potencjał uzależniający w porównaniu z innymi opioidami *i.e.* z metadonem czy buprenorfiną.

Celem projektu jest wykazanie roli aktywności neuronów i struktur mózgowych w modulowaniu zachowań poszukiwawczych oksykodonu oraz objawów związanych z odstawieniem opioidów u szczurów oraz identyfikacja nowych leków zmniejszających symptomy OUD. Pierwszym zadaniem jest poszukiwanie węzłów aktywności neuronalnej w mózgu szczura związanych z ekspresją wybranych symptomów OUD przy pomocy nowoczesnych metod anatomicznych, optogenetycznych i neurofizjologicznych. Ostatnie odkrycia dotyczące nowych „stronniczych” agonistów receptorów opioidowych umożliwiły badania ich wpływu na neuronalne i behawioralne korelaty wybranych symptomów OUD. Z tego powodu drugim zadaniem jest wykazanie potencjału terapeutycznego wybranych nowych funkcjonalnie selektywnych agonistów receptorów opioidowych μ i κ w zmniejszaniu nasilenia głodu i poszukiwania oksykodonu oraz objawów odstawienia od opioidów u szczurów.

Opis badania W badaniach zastosujemy innowacyjne połączenie oznaczania komórek za pomocą znaczników fluorescencyjnych i wektorów wirusowych, immunohistochemii, optogenetyki, pomiarów aktywności komórek i struktur *in vivo*, systemowych i przezczaszkowych podań leków oraz szeregu testów behawioralnych u szczurów w jedną strategię badawczą. Innowacyjność metodyki projektu polega na zaplanowaniu badań umożliwiających identyfikację neuronów aktywowanych przez bodźce warunkowe i/lub uwarunkowane zachowania oraz wpływu „stronniczych” agonistów receptorów opioidowych na taką aktywność.

Powodem dla podjęcia badań jest potrzeba wykazania czy uwarunkowane zachowania takie jak poszukiwanie oksykodonu czy negatywne stany towarzyszące odstawieniu od opioidów aktywują określone populacje neuronalne i układy struktur w mózgu odpowiedzialne za objawy OUD. Kolejnym ważnym powodem jest potrzeba wykazania czy leki stosowane w leczeniu substytucyjnym lub nowe leki funkcjonalnie selektywne względem receptorów opioidowych modulują aktywność w tych zidentyfikowanych węzłach aktywności neuronalnej, co wskazało by na neurofizjologiczne mechanizmy potencjału terapeutycznego ich stosowania.

Oczekiwane rezultaty: spodziewamy się, że identyfikacja takich mechanizmów stanowić będzie znaczny progres w rozumieniu patofizjologii uzależnienia od opioidów oraz pomoże wskazać nowe strategie leczenia tego zaburzenia.